

Educació per a la Justícia Global i aprenentatge servei

UNA PROPOSTA DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional

Educació per a la Justícia Global i aprenentatge servei

©Ajuntament de Barcelona. Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional.
Edició: juny 2018

Text ©Brenda Bär, Laura Campo, Maria Monzó, Judit Rifà i Laura Rubio

barcelona.cat/ciutatglobal

Aquest document s'emmarca en el procés de treball conjunt entre la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional, el Centre Promotor d'Aprenentatge Servei i el Grup de Recerca en Educació Moral de la Universitat de Barcelona. Donem les gràcies a la Fundació Jaume Bofill per la seva participació en la primera etapa del procés.

Volem fer un agraïment molt especial a totes les entitats que han participat i participen en aquest procés, per la seva implicació i el seu compromís en el desenvolupament de projectes educatius en l'àmbit de la justícia global, també als tècnics i les tècniques de justícia global i cooperació internacional dels districtes, que amb la seva feina estan fent possible el seu desplegament en el territori, i finalment, als centres educatius, professorat i participants, que donen vida als projectes.

Aquest document recull i sistematitza les accions estratègiques endegades des de l'any 2013 per la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional¹ (en endavant, DJGCI) per acompanyar el treball educatiu de les entitats i d'altres agents de cooperació internacional i justícia global que impulsen el disseny i la implementació de projectes d'aprenentatge servei.

QUÈ ÉS L'APRENTATGE SERVEI?

L'aprenentatge servei és una **proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei** a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

L'aprenentatge servei introdueix elements per treballar la cohesió social, la participació ciutadana i el treball de necessitats reals, atès que vincula en un sol projecte la identificació de necessitats socials concretes i els mitjans per resoldre-les tot aprenent.

Taula 1: definició d'aprenentatge servei (Puig, et. al. 2006, p. 22)

La proposta neix amb la voluntat d'afavorir el desenvolupament de la consciència crítica de la ciutadania barcelonina, de potenciar el paper de les ONG en l'àmbit local des de la seva visió crítica global i fomentar l'encaix de les seves intervencions, i de donar valor a les accions pròpies d'educació per a la justícia global (en endavant EpJG).

En aquest marc, el text, que té un format de guia, permet un possible doble ús: intern i extern. Com a document **intern**, el text permet sistematitzar, ordenar i construir el sentit del treball realitzat fins ara, així com també establir línies de treball futures en relació amb l'aprenentatge servei com a proposta d'educació per a la justícia global. Quant a l'ús **extern**, el document serveix per visibilitzar el treball realitzat fins ara, per tenir una imatge de conjunt del programa i per inspirar accions en altres àmbits que es plantegin els mateixos objectius.

En aquest darrer sentit, i tenint en compte que el document inclou aspectes teòrics i pràctics, el desplegament del programa pot ser d'utilitat per a:

- * Altres **àrees de l'Ajuntament de Barcelona, ajuntaments o institucions** que, des d'una perspectiva política, es plantegin incorporar l'aprenentatge servei com una proposta a treballar des de les seves entitats, centres o entorn.
- * Els **tècnics i tècniques de justícia global i cooperació internacional i/o altres àmbits** que han d'implementar accions d'arrelament de l'aprenentatge servei en els territoris de la ciutat o altres municipis.
- * Les **entitats i persones** que configuren la xarxa que ha fet i fa possible aquest procés de treball.

En definitiva, un document que representa un projecte viu que, avui en dia, continua adaptant-se a les necessitats del projecte i que mira el futur amb voluntat d'afrontar els nous reptes.

¹ Llavors anomenada Direcció de Serveis de Solidaritat i Cooperació Internacional.

La cooperació internacional i l'educació per al desenvolupament, impulsades tant per les ONG com pels governs locals, regionals i estatals, han viscut un recorregut històric llarg i han evolucionat amb els anys i les dècades d'un model assistencialista a altres models de desenvolupament. Aquests canvis s'han viscut a escala mundial i també al nostre país i a la ciutat de Barcelona.

Des de la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona es vol promoure una acció que posi l'accent en les desigualtats i en la defensa dels drets humans i que actuï sobre aquelles pràctiques de poder injustes o discriminatòries que deriven en injustícies en diferents àmbits, com l'econòmic, l'ambiental, de gènere, i amb una clara vocació global.

D'aquesta manera, les entitats que treballen en educació per a la justícia global, amb un enfocament cap a la cooperació internacional, amplien el seu marc de treball. Aquestes entitats concreten la seva tasca en diferents eixos temàtics: drets humans, ciutadania i governança, sostenibilitat econòmica i social, perspectiva de gènere, cultura de pau, interculturalitat i medi ambient, territori i naturalesa (Edualter).

Tota aquesta tasca es dona en el context del nou [Pla director de la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona](#), que comença a desplegar una cooperació de **banda ampla**, és a dir, la que es refereix al conjunt de les actuacions i polítiques del Govern més enllà de les pròpiament considerades ajut oficial al desenvolupament. Es tracta d'iniciar així un procés cap a la **coherència de polítiques**.

El canvi de paradigma cap a una educació per a la justícia global parteix d'algunes **consideracions clau**:

- * Les propostes educatives es despleguen en una **ciutat educadora** on tots els agents de la ciutat tenen un paper actiu en relació amb el canvi a favor de la justícia global.
- * El **territori i el context** tenen també una importància destacada en aquest nou paradigma. Les accions que s'impulsen passen en un barri concret de la ciutat amb un teixit d'entitats propi, amb uns projectes de barri determinats i amb una població específica.
- * Finalment, es busca incidir sobre les **causes estructurals** de les injustícies. La voluntat d'aquest nou paradigma és contribuir a prendre consciència de les nombroses interdependències entre el món local i el món global fent èmfasi en els mecanismes que generen desigualtats.

En la proposta que es desplega a continuació, i que se situa en aquest nou paradigma d'educació per a la justícia global, les entitats redimensionen la seva tasca educativa i de sensibilització amb els i les joves. Ara, les entitats s'apropen als centres educatius, al currículum i als valors i maneres d'actuar dels i les joves des d'una nova perspectiva. Així descobreixen una manera de treballar compartida en la qual, juntament amb les institucions educatives, es reconeix la seva tasca com a agents educatius amb un projecte conjunt.

3

Per què cal fer projectes d'aprenentatge servei en l'àmbit de justícia global?

El punt de partida és clar: l'educació és responsabilitat de tots els actors socials i s'enriqueix amb el treball conjunt. A més, en l'educació per a la justícia global, entitats i centres educatius tenen una mateixa finalitat: formar agents de canvi i una ciutadania activa.

D'una banda, l'aprenentatge crea humanitat perquè promou experiències d'altruisme, ajuda mútua i solidaritat, i construeix comunitat afavorint el treball en equip, la cooperació entre institucions i la contribució al bé comú.

D'altra banda, l'EpJG té com a finalitat promoure una consciència crítica envers les causes que generen desigualtats i conflictes, així com també fomentar un canvi d'actituds i pràctiques per formar una ciutadania responsable i compromesa en la transformació social (Rubio i Lucchetti, 2016).

S'entén, doncs, que tant l'aprenentatge servei com l'EpJG conflueixen a l'hora d'entendre l'acció pedagògica com una pràctica transformadora amb dimensió política, orientada a la justícia global i a la igualtat d'oportunitats, que té com a objectiu apoderar les persones per exercir una ciutadania activa i responsable. L'aposta per l'aprenentatge servei des de la justícia global se sustenta en una manera determinada d'entendre la ciutadania en què els infants i els joves ja són capaços de canviar el seu entorn.

L'aprenentatge servei resulta una proposta educativa idònia per al treball de les entitats que reconeixen el seu paper educatiu i busquen pràctiques amb un major potencial pedagògic.

Les **principals aportacions** de l'aprenentatge servei en l'àmbit de justícia global són:

- * L'aprenentatge servei permet **donar a conèixer o enfortir la missió de l'entitat**. Es tracta d'oferir una oportunitat a les entitats per donar-se a conèixer, aconseguir les seves finalitats o millorar la seva tasca.
- * Amb la implicació activa, els i les joves **donen a conèixer situacions d'injustícia social** en les quals treballen les entitats, també ajuden a comprendre les causes que originen aquestes necessitats, i afavoreixen una mirada global i local sobre aquestes.
- * L'aprenentatge servei permet **obtenir un impacte més profund**, tant en l'àmbit social i comunitari com en l'aprenentatge dels participants, que amb propostes puntuals com xerrades, tallers o maletes de materials pedagògics.
- * Les entitats, des del seu àmbit de treball i expertesa, fan possible la **construcció de coneixement** i de continguts del currículum escolar de manera transversal, interdisciplinària i crítica.
- * Els projectes d'aprenentatge servei treballen per **connectar les xarxes existents i en construeixen de noves**, cosa que fomenta el treball en equip, la implicació i la cooperació entre entitats. S'afavoreix, doncs, l'arrelament i la potenciació de l'entorn per aconseguir un major impacte en la cohesió social i la participació ciutadana.

L'objectiu principal d'aquest programa és el d'afavorir la incorporació de la proposta de l'aprenentatge servei en l'acció educativa de les entitats d'EpJG a la ciutat de Barcelona.

En aquest sentit, la proposta pretén treballar directament amb les entitats per promoure aquest tipus de projectes, així com també vetllar per la construcció d'una xarxa local forta de col·laboracions que permeti donar sentit i cobertura a aquesta nova manera de treballar amb els centres educatius i altres agents del territori.

En definitiva, l'objectiu principal d'aquest programa cal situar-lo en una voluntat expressa per incorporar a les entitats d'EpJG propostes pedagògicament riques, de caràcter transformador i amb un major impacte. És a dir, vetllar perquè la tasca formativa de les entitats permeti cada vegada més la participació i la implicació social dels i les joves en el seu entorn, reforçar la seva consciència crítica vers les desigualtats i contribuir al canvi d'actituds i pràctiques a favor de la justícia global.

En aquest marc, l'aprenentatge servei així com la teoria del canvi² han esdevingut clau per aconseguir progressivament una nova manera de pensar i de fer en l'EpJG.

² Algunes referències d'interès sobre la temàtica: Carol H. WEISS, «Theory-based evaluation: Past, present, and future», *New Directions for Program Evaluation*, 1997 (76), p. 41-55. DOI:10.1002/ev.1086. H.-T. CHEN, 1990, *Theory-Driven Evaluations*, SAGE

L'objectiu general de la proposta es concreta en diferents **objectius específics** que han guiat les principals línies d'acció d'aquest programa:

- **Dotar dels recursos** necessaris per fer viable i sostenible la incorporació de l'aprenentatge servei a la tasca formativa de les entitats.
- **Donar a conèixer l'aprenentatge servei** a les entitats, i posar en relleu les seves possibilitats en l'àmbit de la justícia global.
- **Acompanyar el procés de reflexió** de les entitats per a la implementació, l'avaluació i la millora de les propostes d'aprenentatge servei.
- **Obrir espais d'intercanvi** d'experiències, reflexió teoricopràctica i construcció de coneixements conjunta sobre els projectes d'aprenentatge servei en l'àmbit de l'EpJG.
- **Contribuir a teixir xarxes locals** formades per diferents agents que puguin conduir i fer créixer projectes d'aprenentatge servei amb mirada comunitària.
- **Avaluar l'impacte** de la incorporació de la metodologia d'aprenentatge servei en el si de les entitats d'EpJG.
- **Facilitar espais de difusió, comunicació i reconeixement** de la tasca realitzada des dels projectes d'aprenentatge servei i les entitats d'EpJG que incorporen aquesta proposta en la seva dinàmica i el seu funcionament.

El desplegament del programa es fonamenta en una sèrie de principis orientadors i de valors. Aquests estan alineats amb els que inspiren el [Pla director de la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona](#) i es veuen enriquits tant per l'experiència com pel treball conjunt amb altres actors.

Els **principis orientadors** que emmarquen el programa són:

- * **No apropiació.** És tracta del principi bàsic amb el qual s'ha estès l'aprenentatge servei. Aquest considera que les propostes no tenen ni propietaris ni impulsors únics, sinó que es treballa produint coneixement obert i que totes les persones i entitats que vulguin es poden sumar a la seva pràctica, impuls i millora.
- * **Coherència.** S'entén com un principi a dos nivells: el pràctic, a través de la complementarietat entre les diverses actuacions realitzades en el desplegament del programa, i el de polítiques públiques, amb la voluntat de treballar coordinadament des de diverses àrees i professionals.
- * **Transparència i comunicació.** Aquest principi recull la voluntat i la responsabilitat de socialitzar i rendir comptes obertament sobre l'aposta realitzada davant dels diferents actors implicats.
- * **Territori.** D'acord amb aquest principi s'entén que totes les actuacions tenen lloc en un espai i una realitat concrets, per la qual cosa sempre cal integrar-se a aquest entorn, adequar-s'hi i aprofitar les oportunitats que ofereix.

Els valors que regeixen el programa parteixen dels valors globals i bàsics pel desenvolupament social del Pla Director: com l'equitat de gènere, la cultura de la no-violència, la sostenibilitat i la defensa dels drets humans i les llibertats.

A més, el programa té uns **valors específics** que cristal·litzen tant en la creació del programa com en el disseny i la implementació de projectes per part de les entitats:

- * **Construcció conjunta.** Es parteix de la voluntat de crear espais de treball en equip per generar, revisar i adequar una proposta compartida i participada entre els diferents agents.
- * **Treball en xarxa.** Es treballa amb i per a la generació d'un teixit social i educatiu enriquit entre els diferents agents.
- * **Reconeixement.** S'ha pres com a punt de partida la valoració de les experiències existents, i s'ha posat en relleu el que cada agent ha aportat des de la seva expertesa a l'objectiu comú.
- * **Autonomia i apoderament.** S'ofereix coneixement i recursos a entitats i personal tècnic perquè, progressivament, siguin autònoms en les tasques que els són pròpies.
- * **Equitat.** Es treballa amb la voluntat d'obrir els espais i arribar a totes les entitats de la ciutat independentment del seu abast, dels recursos propis o dels centres educatius amb els quals treballen, especialment fent èmfasi a l'escola pública.
- * **Sostenibilitat.** Es busca generar dinàmiques, projectes i espais que permetin la continuïtat i la consolidació dels projectes en concret, així com la seva extensió en general.

Des del moment en què la DJGCI de l'Ajuntament de Barcelona decideix impulsar l'aprenentatge servei en les entitats que treballen en EpJG, es planteja fer-ho com un procés de construcció conjunta entre diferents agents.

La voluntat sempre ha estat sumar forces, generar sinergies i aportar des de l'expertesa. Aquesta manera de treballar ha permès establir espais de coordinació entre persones i institucions que aporten valor a la proposta des del saber i les funcions que li són característiques.

En aquest marc, el programa es duu a terme a partir d'un **grup motor** format per representants del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, el Grup de Recerca en Educació Moral (GREM) de la Universitat de Barcelona i la mateixa DJGCI. Aquest grup és l'encarregat de coordinar les tasques d'impuls i de seguiment de les diferents actuacions al llarg de tot el procés. Alhora, la seva tasca permet donar forma al model d'intervenció que aquí es presenta.

Juntament amb el grup motor, el procés de treball ha fet necessari i valuós el paper d'altres **agents clau** com el Consorci d'Educació de Barcelona i LaFede.cat-Federació d'Organitzacions per a la Justícia Global. El grup de treball en el seu conjunt, en el marc d'un conveni, fa possible coordinar diferents activitats i la seva extensió a un major nombre de centres educatius i entitats de la ciutat.

El **Centre Promotor d'Aprenentatge Servei** és una associació que genera accions i iniciatives encaminades a facilitar i reforçar el sorgiment i el desenvolupament de projectes d'aprenentatge servei. El seu paper en el programa resulta clau a l'hora de dibuixar línies d'acció, establir relacions amb agents de l'àmbit educatiu i social i vetllar per la qualitat dels projectes d'aprenentatge servei.

El **Grup de Recerca en Educació Moral (GREM)** de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona és un grup de recerca consolidat que treballa en temàtiques directament connectades a l'educació en valors i l'educació per a la ciutadania. Essent l'aprenentatge servei una de les seves principals línies de recerca en els darrers anys, el GREM aporta assessorament expert a la proposta i una mirada de reflexió i recerca envers la dimensió pedagògica de les entitats.

El **Consorci d'Educació de Barcelona** treballa la gestió educativa a Barcelona per a la millora dels serveis als centres educatius i, actualment, desplega la proposta d'**Aprenentatge Servei Comunitari** als centres de secundària obligatòria de la ciutat. En el programa ajuda a la vinculació entre centres educatius i entitats, així com a l'establiment de xarxes locals a través dels centres de recursos pedagògics.

LaFede.cat-Federació d'Organitzacions per a la Justícia Global agrupa l'acció col·lectiva d'ONG i altres entitats que treballen activament per aconseguir la justícia social i l'eradicació de les desigualtats a tot arreu, a d'altres llocs del món i a casa nostra, mitjançant la cooperació al desenvolupament, la defensa i la promoció dels drets humans i el foment de la pau. En el marc del programa, la Fede.cat contribueix a la generació de discurs i d'espais de debat sobre el concepte de justícia global i les seves implicacions pedagògiques.

Per tal d'assolir els objectius previstos, el programa està estructurat en dos nivells: el nivell de ciutat i el nivell de districtes. Cadascun d'aquests nivells marca àmbits d'actuació dirigits a diferents agents que, al llarg del programa, es despleguen de manera simultània i es complementen entre ells.

A continuació, es presenten els dos **nivells de treball**:

La ciutat de Barcelona té una estructura administrativa complexa necessària per poder donar cobertura a tots els barris que comprèn, amb la seva realitat, i a la vegada tenir una política conjunta cohesionada per construir una ciutat comuna a tots ells.

Per això, el programa contempla una proposta al **nivell de ciutat** que engloba: actuacions generals per a les entitats que actuen per tota la ciutat, l'impuls polític central, així com també els acords amb altres institucions de la ciutat.

D'altra banda, en el **nivell de districtes** es proposa una aproximació que treballa amb entitats de dimensions més petites, considerant el volum d'activitat que gestionen, i més vinculades a l'àmbit del barri, amb consellers i conselleres, tècnics i tècniques de Justícia Global de districte i altres agents del territori.

Treball des de diferents àmbits d'actuació

Entitats i teixit associatiu

Es desenvolupa un treball directe de formació i acompanyament amb les entitats d'EpJG adaptat a les diferents tipologies que coexisteixen a Barcelona, segons si aquestes tenen una major estructura professionalitzada o si estan vinculades fortament al territori on estan ubicades amb participants voluntaris i voluntàries.

Treball amb els agents tècnics

Es treballa amb les persones tècniques de Justícia Global de ciutat i de districte, així com d'altres àrees que s'han sumat als espais de treball. La intenció és formar i apoderar el personal tècnic per assumir les tasques de dinamització i d'impuls del programa, i implicar-los en l'adaptació de la proposta per a cada territori.

Treball amb els agents polítics

La implantació de l'aprenentatge servei busca activar un procés i engegar dinàmiques comunitàries en un territori, i per a això necessita una voluntat política explícita i continuada que lideri el procés i que permeti facilitar el temps i els recursos necessaris per dur-lo a terme amb èxit.

Els objectius d'aquest programa s'han materialitzat en diferents **línies de treball** que han ajudat a traçar accions diverses per donar-hi resposta:

- **Suport econòmic.** Dotació de recursos necessaris a les entitats per garantir la viabilitat i el desenvolupament dels projectes d'aprenentatge servei.
- **Formació i acompanyament.** Obertura d'espais formatius i d'intercanvi perquè les entitats puguin dissenyar projectes d'aprenentatge servei de qualitat i reflexionar sobre la seva tasca formativa.
- **Creació de xarxes i arrelament al territori.** Generació de xarxes de treball en els projectes i al territori amb la finalitat d'impulsar i d'arrelar els projectes de justícia global als diferents barris de la ciutat.
- **Reconeixement i comunicació.** Sistematització i difusió del que ha generat el programa quant a bones pràctiques en projectes d'aprenentatge servei.

ESTRATÈGIES	ACCIONS
Suport econòmic	<ul style="list-style-type: none"> » Línia de subvencions pilot per al desenvolupament de projectes. » Obertura d'una convocatòria de subvencions específica per a projectes d'aprenentatge servei. » Aportació en format de subvencions a entitats que despleguen la seva actuació en els districtes.
Formació i acompanyament	<ul style="list-style-type: none"> » Realització d'un curs d'introducció a l'aprenentatge servei per a entitats. » Realització de seminaris per a entitats i per a persones expertes. » Assessorament a entitats i projectes.
Creació de xarxes i arrelament al territori	<ul style="list-style-type: none"> » Creació de xarxa a través dels projectes d'aprenentatge servei. » Treball conjunt com a procediment per desenvolupar el programa. » Participació i formació de xarxes per a l'extensió de la proposta.
Reconeixement i comunicació	<ul style="list-style-type: none"> » Elaboració d'una guia de treball. » Enregistrament de vídeos d'experiències. » Elaboració d'un espai web i un mapa de bones pràctiques. » Jornada Educació per a la Justícia Global. » Realització de jornades de reconeixement i d'intercanvi de bones pràctiques als districtes. » Avaluació de l'impacte del procés. » Redacció d'articles de difusió i presentació a congressos.

Taula 2: accions realitzades fins ara per cadascuna de línies de treball del programa

Línia de subvencions pilot per al desenvolupament de projectes

El 2014 es va donar suport, amb una petita quantitat econòmica, a tres projectes fruit del primer curs de formació. La subvenció va permetre donar un primer impuls a aquests projectes per tirar endavant experiències. Aquest suport va anar acompanyat d'assessorament específic per dur a terme el projecte d'aprenentatge servei proposat per l'entitat.

Concretament, es va atorgar una subvenció de 3.000 euros a cadascun d'aquests tres projectes pilot. Aquest pilotatge va servir per mostrar la potencialitat de la proposta. A partir d'aquí, es va considerar necessari ampliar l'aposta amb altres línies d'acció com les que es descriuen tot seguit.

Convocatòria de subvencions específica per a projectes d'aprenentatge servei

La convocatòria és un concurs públic per a la concessió de subvencions, dins els límits establerts en els pressupostos municipals, a les entitats d'EpJG per a projectes que s'iniciïn durant el curs escolar corresponent.

Dins la convocatòria hi ha la línia C2, per a projectes d'aprenentatge servei presentats entre una ONG i un o més centres educatius de qualsevol àmbit o etapa educativa.

La finalitat d'aquestes subvencions és la d'aportar els recursos necessaris per al compliment dels projectes. Les entitats destinen els recursos a despeses de personal, material, desplaçament i altres qüestions necessàries per desenvolupar les seves propostes.

	2014	2015	2016	2017	TOTAL
Pressupost atorgat per convocatòria en €	68.500	92.030,74	151.378,15	232.207,49	544.116,38
Nre. de projectes	8	10	12	17	47

Taula 3: pressupost i nombre de projectes subvencionats per la convocatòria C2 cada any

Subvencions a entitats que despleguen la seva actuació en els districtes

A més de les anteriors, també s'han ofert subvencions per a entitats amb poca estructura que treballen a través dels districtes de la ciutat i que es proposen realitzar projectes d'aprenentatge servei. En aquest cas, els ajuts es vehiculen a través dels districtes de la ciutat.

Concretament, el Districte d'Horta ha dotat de subvenció a dos projectes per un valor total aproximat de 1.000 euros cada any.

Sovint els ajuts econòmics han permès comprar material, organitzar actes de reconeixement o elaborar materials de difusió.

Curs d'introducció a l'aprenentatge servei

La primera acció del programa es va dur a terme el 2013 amb un curs formatiu per a entitats que tenia per objectiu donar a conèixer l'aprenentatge servei com a proposta metodològica i promoure el disseny d'algun projecte en l'àmbit d'EpJG. Fruit de la seva acollida per part de les entitats i les propostes de projecte que en van sorgir, es va valorar la potencialitat de l'aprenentatge servei en aquest àmbit i la necessitat d'establir noves accions d'impuls per a la seva incorporació.

Curs introducció a l'ApS

4 Sessions   19 Entitats/
Participants   3 Projectes
resultants

Taula 4: dades relatives al curs d'introducció de l'aprenentatge servei del 2013

Seminaris d'aprenentatge i EpJG

El programa ha establert diferents espais periòdics d'intercanvi d'experiències, de reflexió conjunta i de formació en format de seminari.

El **seminari permanent** fa especial incidència en els aspectes metodològics de la proposta i la seva aplicació en aquest àmbit.

Seminari ApS i EpJG

	2014	2015	2016	2017
	23	30	26	27

Taula 5: nombre d'entitats participants al seminari permanent d'aprenentatge servei i EpJG

Els **seminaris d'EpJG per a entitats i per a persones expertes** són espais especialitzats que es van realitzar durant el curs 2016.

El primer va comptar amb un total de trenta-quatre entitats i va permetre aprofundir en aspectes teòrics i pràctics en relació amb el concepte EpJG.

Imatge 1: sessió de seminari permanent de 2017

El segon va servir per establir línies de treball i orientacions a tenir en compte en el treball amb les entitats.

Acompanyament a entitats i projectes

Els **assessoraments** a entitats en l'àmbit de ciutat o de districte donen resposta a qüestions pràctiques pel que fa la posada en marxa de projectes, a les necessitats compartides i a la construcció d'experiències. Durant el curs 2017-2018, els assessoraments a entitats de ciutat s'han reconvertit en una bossa d'hores d'acompanyament que poden usar les diferents entitats segons requereixi el seu projecte.

Les **trobades de seguiment** grupals han estat clau a l'hora d'identificar i atendre necessitats específiques del procés de disseny, i implementar i avaluar el projecte en si. A banda dels espais col·lectius, també s'han realitzat trobades de seguiment puntuals per a aquelles entitats que ho han necessitat.

	2014	2015	2016	2017
Ass. ciutat	3	3	2	Bossa d'hores
Ass. districte	-	-	8	3
Trobades grupals	-	-	2	2

Taula 6: nombre d'entitats participants en els diferents formats d'acompanyament a projectes

Accions i resultats: creació de xarxes i arrelament al territori

Creació de xarxes a través dels projectes d'aprenentatge servei

La proposta de l'aprenentatge servei suposa la realització de projectes generadors de xarxes educatives territorials en què tots els agents són igualment necessaris en una ciutat que educa. En aquest sentit, es destaca el paper dels centres educatius i de les entitats socials que conviuen en un mateix territori.

Al llarg del programa, es treballa per apoderar els agents clau en totes les línies estratègiques proposades, i traspasar les competències i les iniciatives als tècnics i tècniques de districte. L'objectiu final és que siguin ells els qui ajudin i animin les entitats a proposar i a desenvolupar projectes d'aprenentatge servei.

Fins aquest moment, la concreció d'aquesta idea està sent un acompanyament intens a les entitats i també cada vegada més als tècnics o tècniques per apoderar-los en el lideratge de la proposta en el seu territori. Així doncs, el primer any s'ha fet formació, s'ha facilitat l'acompanyament amb les escoles, etc., i durant el segon any s'ha mirat de dotar-los d'estratègies perquè liderin els processos de canvi educatiu.

Treball conjunt com a procediment per desenvolupar el programa

En el disseny i la implementació del programa en si mateix també s'ha tingut en compte, des del seu inici, el treball amb el màxim d'agents, que se'ls ha implicat des de la seva expertesa, i s'ha reconegut també la importància de treballar en la mateixa direcció.

D'aquesta manera, i tal com s'ha mostrat en l'apartat d'agents implicats, el programa ha volgut comptar amb diferents actors, teixint aliances, cercant sinergies de treball i buscant espais de coordinació i de treball conjunt.

En aquest sentit, el programa es presenta com una proposta oberta a la incorporació d'agents que en el moment en què es consideri puguin aportar i ampliar el seu abast i possibilitats.

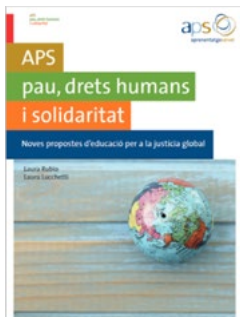
Participació i creació de xarxes per a l'extensió de la proposta

La voluntat del programa és que aquest es pugui compartir i estendre en diferents espais. En aquest sentit, cal destacar la participació en xarxes ja existents, com és el cas de la participació a la Taula Tècnica de Ciutats Educadores.

A més, al llarg del desenvolupament de les activitats i del desplegament del programa, es proposa activament l'impuls de l'aprenentatge servei des d'altres àrees del mateix Ajuntament de Barcelona, oferint suport tant en l'estratègia com en el desenvolupament de propostes més concretes.

Partint del principi de no apropiació de l'aprenentatge servei, es considera imprescindible el suport de diverses àrees des de la consciència que una proposta de ciutat ha d'implicar tants agents i mirades com sigui possible.

Al llarg del programa, s'han desenvolupat les següents accions de reconeixement i comunicació:

Guia ApS pau, drets humans i solidaritat

Elaboració de la guia ApS. Pau, drets humans i solidaritat (en línia), amb el suport de les entitats i les persones participants al seminari permanent. La guia recull els aprenentatges construïts durant les primeres experiències de projectes d'aprenentatge servei en aquest àmbit. La presentació pública es va dur a terme l'1 de març de 2016.

Vídeos d'experiències

Enregistrament de vídeos d'experiències amb la voluntat de difondre i inspirar altres entitats a fer propostes similars (els vídeos es poden visualitzar en línia).

- ✳ Trenquem el silenci, Plataforma en contra de les Violències de Gènere
- ✳ Pam a Pam, Setem
- ✳ Sexafect, Fundació Pau i Solidaritat

Espai web i mapa de bones pràctiques

Creació d'un mapa amb experiències destacades i informació rellevant de cadascuna de les experiències dissenyades i implementades en aquests anys.

Jornada Barcelona educa per a la Justícia Global

El 18 de maig de 2017, va tenir lloc la jornada Barcelona educa per a la Justícia Global com un espai per donar a conèixer el programa, compartir reflexions i aprenentatges i reconèixer les bones pràctiques que realitzen les entitats en col·laboració amb els centres educatius.

Jornades d'intercanvi i reconeixement als districtes

Espais per reconèixer i difondre bones pràctiques que s'organitzen a cada territori. Aquestes actuacions ofereixen als agents del territori la possibilitat de construir una relació educativa que apodera i visibilitza la capacitat dels i de les joves de contribuir a la millora de la comunitat i a la transformació social.

Avaluació de l'impacte

Avaluació sobre l'impacte del programa en la tasca educativa de les entitats i les seves reflexions entorn de la justícia global.

Articles de difusió i presentació a congressos

Publicació de documents que presenten l'aposta del programa, els seus avenços i les experiències de projectes realitzats, en diferents espais: revistes, xarxes socials, comunicacions a congressos, etc.

Claus de l'èxit:

- * El **punt de confluència entre l'EpJG i l'aprenentatge servei**, que comparteixen la idea que l'acció pedagògica és una pràctica transformadora amb dimensió política, orientada a la igualtat d'oportunitats, que té com a objectiu apoderar les persones per exercir una ciutadania activa i responsable.
- * El **reconeixement del potencial pedagògic i la capacitat d'emprendre projectes d'aprenentatge servei** per part de les entitats que treballen en EpJG conjuntament amb centres educatius com a punt de partida del programa.
- * La **resposta i la implicació de les entitats** en totes i cadascuna de les propostes a què han estat convidades a participar té com a punt de partida la seva voluntat alhora de repensar i millorar la seva intervenció educativa.
- * La **voluntat de construcció conjunta que està en la base del treball** entre entitats i centres educatius en les propostes d'aprenentatge servei, així com també en l'essència del treball col·laboratiu en el disseny i la implementació del programa.
- * La **coherència entre les diferents línies de treball, estratègies i accions** realitzades per tal de donar resposta i sentit als objectius del programa de manera completa i fent pedagogia cap a noves maneres de fer i pensar l'EpJG.

- * La **cerca contínua de la qualitat** com un criteri transversal que ha d'estar present des de l'acompanyament a les entitats fins al mateix disseny del programa, passant pel desenvolupament de projectes i experiències d'aprenentatge servei en aquest àmbit.
- * **L'equilibri entre la construcció teòrica i pràctica** del programa, que mira de partir de les experiències i el saber de les entitats a través del seguiment i l'anàlisi de projectes per generar discurs sobre què ha de ser l'educació per a la justícia global.
- * Una **velocitat prudent però alhora constant** que ha permès créixer a un ritme ascendent i sostenible, i que ha garantit espais periòdics per a la reflexió sobre les línies de treball i les accions.
- * La **inversió de recursos humans i materials** per fer possible un desplegament de qualitat del programa.

Propostes de millora:

- * Crear **línies de treball específiques per arribar a nous públics** és un repte pendent. Si tenim en compte les potencialitats del lleure educatiu i confiem en una universitat oberta a la ciutat, caldrà plantejar estratègies concretes per arribar a aquests àmbits.
- * Amb una mirada àmplia de ciutat, **tenir presents tots els agents** i implicar-los per tal que les accions estiguin més coordinades.
- * La **implicació d'altres àrees** amb entusiasme que veuen en l'aprenentatge servei i en aquest model de treball una oportunitat de **treball transversal** a l'Administració i amb altres agents.
- * Incorporar de manera transversal la **difusió i comunicació** com a estratègia per donar a conèixer el programa, arribar a nous públics, generar interès i compartir interessos amb la ciutadania.

Des de la convicció que el programa s'ha desenvolupat amb èxit, es considera important apuntar línies de futur, tant de continuïtat de les propostes actuals com de noves línies de treball.

Continuïtat i consolidació de les línies de treball actuals:

- * **Consolidar les convocatòries de subvencions** perquè les entitats tinguin recursos per desenvolupar els seus projectes. Seria interessant adaptar les convocatòries de manera que puguin obtenir subvencions tant propostes més innovadores i incipients com d'altres de consolidades que apostin per millores qualitatives.
- * **Consolidar els espais de reflexió, d'intercanvi d'experiències i d'aprenentatges** com a manera de participar i cocrear solucions i millores dels projectes que es volen desenvolupar, així com de treballar cap a la millora de la qualitat de les propostes.
- * Continuar **generant espais propers i individuals de treball** amb les entitats com a fórmula de personalització en els assessoraments i els acompanyaments amb tots els agents implicats.
- * **Consolidar les xarxes territorials** existents i potenciar la seva autonomia afavorint la consolidació dels equips de territori.
- * Continuar la **tasca de difusió** per ser un altaveu del sector. Així mateix, es proposa potenciar la comunicació.

Identificació de línies de treball futur:

- * **Ampliar els projectes i actuacions en diversos àmbits** educatius com l'educació en el lleure, un espai socioeducatiu flexible i participatiu en què tinguin cabuda els projectes d'aprenentatge servei i de justícia global.
- * **Incorporar l'aprenentatge servei a les universitats** com a proposta per treballar i viure la justícia global a l'educació superior. La proposta esdevé realista i adequada, tant des de diversos estudis i assignatures com de manera transversal des de la responsabilitat social de la institució.
- * **Incorporar l'avaluació** als projectes realitzats per les entitats com a proposta d'aprenentatge dels processos i els resultats. En aquest sentit, l'avaluació esdevé també un instrument de millora dels projectes.
- * **Obrir els espais de reflexió a nous debats** actuals i des de diferents disciplines per fer que sigui una proposta amplia i cada cop més rica en coneixements i estratègies.
- * Esdevenir **un model de referència per a les entitats i per a altres departaments de l'Administració pública** que vulguin incorporar amb èxit una estratègia educativa com l'aprenentatge servei. Treballar de manera coordinada amb altres àmbits de l'Administració i amb tots els agents implicats.
- * **Generar una major coherència amb la resta de polítiques** de l'Ajuntament, de manera que tant els recursos invertits com els resultats obtinguts tinguin un impacte més gran a la ciutat.
- * Caminar cap a un futur en què la proposta hagi estat **replicada amb èxit, arrelada al territori i adoptada en el projecte propi de les entitats** que lideren les experiències de manera sostenible i consolidada.

Documents per aprofundir en educació per a la justícia global:

ANDREOTTI, V. (2016). *El repte educatiu d'imaginar altrament: mapeig d'imaginari de justícia global*. Barcelona, Lafede.cat

ANDREOTTI, V.; STEIN, S.; AHENAKEW, C.; HUNT, D. (2015). «Mapping interpretations of decolonization in the context of higher education». *Decolonization: Indigeneity, Education and Society*, vol 4, núm. 1, p. 21-40

CELORIO, G.; LÓPEZ DE MUNAIN, A. (2007). *Diccionario de Educación para el Desarrollo*. HEGOA.

COMISSIÓ D'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA FEDERACIÓ CATALANA D'ONGD (2007). *L'educació per al desenvolupament: una estratègia imprescindible*. Barcelona: Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament.

DE PAZ, D. (2013). *Escoles i educació per a la ciutadania global: una mirada transformadora*. Kaidara.

ESCUDERO, J.; MESA, M. (2011). *Diagnóstico de la Educación para el Desarrollo en España*. Centro de Educación e Investigación para la Paz.

MESA, M. (2000). «La educación para el desarrollo: entre la caridad y la ciudadanía global». *Papeles de Cuestiones Internacionales*, 70, p. 11-26.

POGGE, T. (2007). «¿Qué es la Justicia Global?». *Revista Latinoamericana de Filosofía*, vol XXXIII, núm. 2 (primavera).

Documents per aprofundir en l'aprenentatge servei:

FURCO, A.; BILLING, SH. (ed.) (2002). *Service-Learning. The essence of the pedagogy*. Greenwich: Information Age Publishing.

PUIG, J. M.; BATLLE, R; BOSCH, C; PALOS, J. (2006). *Aprenentatge Servei. Educar per a la ciutadania*. 1a ed. Barcelona: Octaedro.

PUIG, J. M. (coord.) (2009). *Aprendizaje servicio. Educación y compromiso cívico*. Barcelona: Graó.

PUIG, J (coord.) (2015). *11 ideas clave: ¿Cómo realizar un proyecto de aprendizaje servicio?* Barcelona: Graó.

RUBIO, L.; ESCOFET, A. (coord.) (2017). *Aprendizaje servicio (ApS): claves para su desarrollo en la universidad*. Barcelona: Octaedro: ICE: UB.

TAPIA, M. N. (2005). *La pràctica solidària com a pedagogia de la ciutadania activa*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill i Universitat Oberta de Catalunya.

Entitats i projectes subvencionats

ANY	ENTITAT	PROJECTE
2014	Fundació Adsis	Un món per implicar-se
	Fundació InteRed Catalunya	ApS per afavorir la cohesió social entre diferents col·lectius al barri del Congrés
	Fundació Save the Children	Per canviar el món, actua al teu barri
	Assemblea de Cooperació per la Pau	Coneguem-nos junts i obrim camí a la tolerància. Coneguem i fem conèixer el Marroc.
	Agermanament sense fronteres	Reacciona
	Setem Catalunya	Posa la teva xinxeta a Pam a Pam! Construeix el teu mapa de consum responsable
	Farmacèutics Mundi	Medicaments que no curen, campanya a favor de l'accés als medicaments i el seu ús racional
	Edualter	La visió de l'alumnat sobre les problemàtiques locals i la seva relació a nivell global

ANY	ENTITAT	PROJECTE
2015	Fundació Adsis	Un món per implicar-se
	Setem	Posa la teva xinxeta a Pam a Pam! Omple el teu barri de consum responsable i ESS
	Associació Tecnologia per a Tothom (TxT)	Programa pilot d'aprenentatge servei de la UPC per donar suport TIC a les entitats socials
	Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere	Servei comunitari amb perspectiva de gènere
	Agermanament Sense Fronteres	Reacciona, cinema i solidaritat
	Assemblea de Cooperació per la Pau	Convivència cercada: testimonis del Poble-sec
	Farmacèutics Mundi	Medicaments que no curen, campanya a favor de l'accés als medicaments i al seu ús racional
	Avalon, iniciatives per a les associacions	Transformació a les aules: turisme, reflexió i acció
	Arquitectes sense Fronteres	Trepitjant el barri
	Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres	L'educació superior avui: construint una universitat amb vocació transformadora

ANY	ENTITAT	PROJECTE
2016	Fundació Adsis	Un món per implicar-se
	Xarxa de l'Observatori del Deute en Globalitat	Els impactes del gas i les seves infraestructures
	Farmacèutics Mundi	Generem Salut Global: educació i transformació social per a la promoció del dret de la salut de les dones al món
	Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere	APiS: Regenerant identitats per una cultura amb perspectiva de gènere, servei comunitari amb perspectiva de gènere
	Associació Tecnologia per a Tothom (TxT)	Programa d'ApS de la UPC per donar suport TIC a les entitats socials
	Desos Opció Solidària	Transformem el valor dels aliments, innovació en el circuit alimentari ecològic
	Setem	Posa la teva xinxeta a Pam a Pam! ApS per a docents
	Metges del Món	Ni tòpics ni típics: sí a la diversitat cultural: fest-te antirumors!
	InteRed Catalunya	Aprenentatge i servei per al desenvolupament de la justícia global en el barri del Congrés de Barcelona
	Centre d'Estudis Africans i Interculturals	El meu Baró divers
	Coop. Promotora Medios Audiovisuales (Drac Màgic)	Cinema Àgora
	Col·lectiu Punt 6 Sccl	Repensem la ciutat des de l'experiència de les persones amb perspectiva de gènere, 2a edició.

ANY	ENTITAT	PROJECTE
2017	Metges del Món	Activa't per fer visibles les desigualtats socials en salut!
	Farmacèutics Mundi	Generem Salut Global: educació transformadora per a l'equitat de gènere
	Fundació Adsis	Apropa't
	Plataforma contra Violències de Gènere	Regenerem identitats per a una cultura igualitària
	Medicus Mundi Mediterrània	Mercuri, de la mina al plat. Salut global i mineria artesanal
	Xarxa Observatori Deute en Globalització	Les ciutats i els territoris no urbans davant la promoció del gas natural
	Asamblea de Cooperación por la Paz	Nosaltres creem, projecte de visibilització de les desigualtats de gènere
	Institut Diversitas Sccl	Drets en acció
	Associació d'Educadors en Drets Humans	Ombres al mar: el dret humà a un medi ambient sostenible amb títols reciclats
	Desos Opció Solidària	Transformem el valor dels aliments, fase 2
	Fundació Guné per a la Infància i el Codesenvolupament	Recreem el món - Fent camí cap a l'equitat de gènere
	ONG Vols - Voluntariat Solidari	Iniciatives locals per a canvis globals
	Setem (Servei Tercer Món)	L'ApS de l'ESS. Mobilitza't per transformar el món
	Solidaritat, Educació i Desenvolupament (SED)	Pangea: Transformant el món
	Associació Som Vínculos Estelí	Nicalunya: Nicaragua i Catalunya, pobles germans. Disseny de jocs i joguines per conèixer-nos mútuament
	Avalon, iniciatives per a les associacions	Gestió i resolució de conflictes i mediació. Promovent cultura de la pau a les aules.
	Coop. Promotora Medios Audiovisuales	Cinema Àgora

Entitats participants als seminaris

2014-2017

ACNUR Catalunya	Escola de Cultura de Pau UAB	Novact, Institut Internacional per a l'Acció Noviolenta
AHEAD - Associació d'Educaadores i Educadors en Drets Humans	Espirals d'Aprenentatge	Observatori DESC
Akwaba	Farmacèutics Mundi	Observatori Salut Visual
Alba Sud	FETS, Finançament Ètic i Solidari	ODG
Arquitectura sense Fronteres	Fil a l'Agulla	ONG Vols - Voluntariat Solidari
Assemblea de Cooperació per la Pau - ACP	Fundació Adsis	Oxfam Intermón
Catalunya	Fundació Akwaba	Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere
Associació Cultural elParlante	Fundació Aroa	Proide
Associació Hèlia	Fundación Comparte	Ruido Photo
Associació Intercultural Llatins per Catalunya	Fundació Fiare	Save the Children
Associació Luciérnagas Arte en Acción	Fundació Guné	SCI, Servei Civil Internacional
Avalon, iniciatives per a les associacions	Fundació Pau i Solidaritat CCOO	Setem
Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC	Fundació Pere Tarrés	Sodepau
Centre d'Estudis Africans	Fundación Vicente Ferrer	Solidaritat, Educació i Desenvolupament
Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat (CCAR)	Imago	Som Vínculos Estelí
Cooperació	Institut Diversitas	Suds
CreArt	InteRed Catalunya	Taller de Cinema, Reacciona
Desos Opció Solidària	Justícia i Pau	Unicef Catalunya
Drac Màgic	Llatins per Catalunya	Unipau
Edualter	Medicus Mundi	Universitat Politècnica de Catalunya
Educo	Metges del Mon	Voces con sentido
Enginyeria sense Fronteres	Nexes Interculturals de Joves per Europa	

Entitats participants a districtes

2016

Vínculos Estelí	«Nicalunya»
Blau Magenta	«Junes dibuixem contes»
CatSya	«Intercanvi de cultures»
D-NÍGER	«Mirades del Níger»
Amizade, juntos con Mozambique	
Espigoladors	
Paype	
Vols - Voluntariat Solidari	

2017

Vínculos Estelí	«Nicalunya»
Blau Magenta	«Junes dibuixem contes»
CatSya	
Espigoladors	
Vols - Voluntariat Solidari	
Fundación Guné	
Grup Eirene	
Sàhara Horta	
Gràcia amb el Sàhara	

